

19. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.08 / Приймак Світлана Вікторівна ; ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2007. – 23 с.
20. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга. Пер. с нем. / Д. Хан; Под ред. и с предисл. А.А. Турчака, Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800с.
21. Малышева Л. Какой контроллинг нужен предприятиям? [Электронный ресурс] / Л. Малышева // «Директор информационной службы». – 2002. – №07-08. – Режим доступа: <http://www.osp.ru/cio/2002/07-08/172241/>.
22. Пич Г. Уточнение содержания контроллинга как функции управления и его поддержки [Электронный ресурс] / Г. Пич, Э. Шерм // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 3. – Режим доступа: http://vasilieva.narod.ru/18_3_01.htm.
23. Одиноцова Т.М. Функциональные особенности контроллингу та проблеми його інституалізації / Т.М. Одиноцова // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Випуск 1(21). – С.276-286.
24. Дайле А. Приктика контроллинга: пер. с нем. / А. Дайле; под. ред. и с предисл. М.Л. Лукашевича, Е.Н. Тихоненковой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 335с.
25. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554с.
26. Becker W. Konzepte, Methoden und Instrumente des Controlling. Bamberg. 2009. 5. Aufl.. S. 58.
27. Сохацька О.М. Інтеграція Balanced Scorecard в систему управління вартістю організації [Електронний ресурс] / О.М. Сохацька, Г.Й. Островська // Коммунальное хозяйство городов. – 2008. – №85. – С.120-131. – Режим доступа: <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/1793/1781>.
28. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления / Э. Майер; пер. с нем. Ю.Г. Жукова, С.Н. Зайцева. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 96 с.
29. Уткин Э.А. Контроллинг: российская практика / Э.А. Уткин, И.В. Мырынов И.В. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 272 с.
30. Карминский А.М. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / [А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак, С.Г. Фалько]. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.
31. Фалько С.Г. Контроллинг для руководителей и специалистов / Фалько С.Г. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 272 с.
32. Коротков Э.М. Менеджмент: учебник / Э.М. Коротков. – М.: Изд-во Юрайт, 2010. – 640 с.
33. Wall Friederike Controlling zwischen Entscheidungs- und Verhaltenssteuerungsfunktion, in: Die Betriebswirtschaft. 2008. 68. Jg., S. 463-482.
34. Weber Jürgen. Controlling - Entwicklungstendenzen und Zukunftsperspektiven. 2001. S. 233-251.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2015р.

Рекомендовано до друку д.е.н., проф. завідувачем кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Фадєєвою І.Г.

УДК 005.334.4+005.416] : 81'371/373

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЬЯТ «ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА» ТА «ПРОЦЕС БАНКРУТСТВА»

Битківська А. В.

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Україна, 03680, м. Київ, пр. Перемоги 54/1, e-mail: annabitkivska@yandex.ru*

Анотація. На даний момент, в умовах нестабільної політико-економічної ситуації в країні та підвищеного ризику збитковості вітчизняних підприємств, тематика банкрутства є досить актуальною. Певною недосконалістю характеризується законодавство про банкрутство, а саме в частині визначення сутності основоположних категорій. Так, не зважаючи на інтенсивне використання понять «процедура банкрутства» та «процес банкрутства», їх визначення відсутні як у законодавстві, так і в науковій літературі. У зв'язку з цим статтю присвячено дослідженню сутності категоріального апарату явища банкрутства. Здійснено лексико-семантичний аналіз понять «процедура банкрутства» та «процес банкрутства». В результаті сформульовано визначення понять «процедура банкрутства» та «процес банкрутства» та встановлено, що процедурами банкрутства за своїм змістом є лише процедура ліквідації та процедура мирової угоди, в разі її укладення після визнання боржника банкрутом. Процедури розпорядження майном, санації (судової та досудової), мирової угоди, у випадку її укладення до визнання боржника банкрутом, запропоновано визначити як процедури відновлення платоспроможності. Встановлено, що процедура є складовою певного процесу, в результаті чого досліджено сутність та визначено зміст понять

«процес банкрутства» та «процес відновлення платоспроможності». Визначено складові та межі даних процесів у структурі кризового періоду діяльності підприємства, пов'язаного з втраченою платоспроможністю та загрозою банкрутства.

Ключові слова: ліквідація, мирова угода, процедура відновлення платоспроможності, процес відновлення платоспроможності, розпорядження майном, санація.

Анотація. На даний момент, в умовах нестабільної політико-економічної ситуації в країні та підвищеного ризику збитковості національних підприємств, тематика банкрутства є дуже актуальною. Визначеною невідповідністю характеризується законодавство про банкрутство, а саме в частині визначення сутності основних категорій. Так, незважаючи на інтенсивне використання понять «процедура банкрутства» і «процес банкрутства», їх визначення відсутнє як в законодавстві, так і в науковій літературі. В зв'язку з цим стаття присвячена дослідженню сутності категоріального апарату явища банкрутства. Здійснено лексико-семантичний аналіз понять «процедура банкрутства» і «процес банкрутства». В результаті сформульовано визначення поняття «процедура банкрутства» і встановлено, що процедурами банкрутства за своїм змістом є лише процедура ліквідації і процедура мирової угоди, в разі її підписання після визнання боржника банкрутом. Процедури розпорядження майном, санації (судової і досудової), мирової угоди, в разі її підписання до визнання боржника банкрутом, запропоновано визначити як процедури відновлення платоспроможності. Встановлено, що процедура є складовою визначеного процесу, в результаті чого досліджено сутність і визначено зміст понять «процес банкрутства» і «процес відновлення платоспроможності». Визначено складові частини і межі даних процесів в структурі кризового періоду діяльності підприємства, пов'язаного з втраченою платоспроможністю та загрозою банкрутства.

Ключевые слова: ликвидация, мировое соглашение, процедура восстановления платежеспособности, процесс восстановления платежеспособности, распоряжение имуществом, санация.

Abstract. Currently in the unstable political and economic situation in the country and increased risk of unprofitableness of national enterprises, topics of bankruptcy is quite relevant. The Bankruptcy Law characterize by a certain imperfection, namely the defining the essence of the fundamental categories. Thus, despite the intensive use of the concepts of «bankruptcy procedure» and «bankruptcy process» their definition is missing as in the legislation as in the scientific literature. In this regard, the article examines the essence of the categorical apparatus of the phenomenon of bankruptcy. Done lexical-semantic analysis of the concepts of «bankruptcy procedure» and «bankruptcy process» As a result formulated the definition of «bankruptcy procedure» and found that the bankruptcy procedure proceedings in its content is only the liquidation procedure and the procedure of the settlement agreement, if signed after the recognition of the debtor bankrupt. Procedures disposition of property, sanitation readjustment (judicial and extrajudicial), the settlement agreement in the case its conclusion before declaring the debtor bankrupt, offered to determine as recovery procedures of solvency. It is established that the procedure is part of a process, bringing the essence and is defined content of concepts the «bankruptcy process» and «process of restoring solvency». Identifies the components and limits of these processes in the structure of the crisis period activity of the enterprise related with the loss of solvency and the threat of bankruptcy.

Keywords: liquidation, settlement agreement, recovery procedures of solvency, process of restoring solvency, disposition of property, readjustment.

Постановка проблеми. Поняття «процедури банкрутства» досить широко вживається в сучасній науковій літературі, присвяченій характеристиці явища банкрутства та його особливостей. Дане поняття інтенсивно використовуються в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ (далі – Закон № 2343-ХІІ) [1]. Крім того, іноді поряд з поняттям «процедура» вживається й поняття «процес банкрутства». Але в діючому на даний момент українському законодавстві про банкрутство визначення зазначених понять відсутні.

Дослідження сутності понять «процедура банкрутства» та «процес банкрутства» на даний момент не знайшло відображення і в наукових працях вітчизняних науковців. Тому досить часто дані поняття вживаються в абсолютно різних значеннях і тлумачаться не зовсім вірно, що призводить як до тавтології та плутанини, так і до зниження ефективності заходів, що здійснюються в межах процедур та процесу банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість науковців, серед яких Андрущак Є. М., Бланк І. А., Булкот Г. В., Галенко О. М., Глушук О. М., Капустін В. В., Коваль Л. П., Ляшенко Г. М., Малишенко В. А., Мараховська К. А., Петренко В. П., Платсун О. Л., Поляков Б. М., Рябцева Я. Г. Терещенко О. О. та інші, що займалися дослідженням понятійного апарату явища банкрутства, визначали сутність, удосконалювали, уточнювали або надавали авторське визначення власне поняттю «банкрутство». Сухолиткою Н. В., крім категорії «банкрутство», розкрито економічну сутність таких понять, як: «припинення діяльності юридичної особи», «реорганізація», «ліквідаційна вартість». Москаль Н. В. досліджує сучасний зміст таких категорійних понять як «фінансова криза», «загроза припинення діяльності та банкрутства» та «аудит діяльності підприємства за умов загрози її припинення та банкрутства». Бутирська І. А. розглядає у своїй науковій праці сутність термінів «неоплатність» і

«неплатоспроможність». Сутність категорії «неплатоспроможність» поряд з категорією «неспроможність» також розкриває й Якубова О. Н., Скутельник П. Ф. у дисертаційній роботі формулює авторське визначення поняття «фінансово-правові аспекти процедури банкрутства».

Значна кількість авторів (Багацька К. В., Білоконь Т. М., Будько З. М., Грешко Р. І., Джуно В. В., Зінченко О. А., Жуков С. В., Козирева В. П., Радзивілюк В. В., Поляков Б. М., Фесюра М.) звертали увагу на сутність окремих процедур банкрутства та розкривали значення понять «санация», «ліквідація», «мирова угода», при цьому залишаючи поза увагою визначення категорії «процедури банкрутства», яка їх об'єднує.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи відсутність як законодавчо закріпленого значення понять «процедури банкрутства» та «процес банкрутства», так і їх досліджень у науковій літературі, вважаємо доцільним провести лексико-семантичний аналіз та надати визначення даним поняттям. На наш погляд, формулювання чіткого визначення понять «процедури банкрутства» та «процес банкрутства» необхідне, по-перше, для елементарного розуміння різниці між даними термінами, по-друге, має важливе практичне значення, оскільки конкретне визначення понять сприяє більш ефективній реалізації заходів, передбачених даними поняттями, а також, що не менш важливо, їх правильному відображенню в бухгалтерському обліку.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведенні лексико-семантичного аналізу понять «процедура банкрутства» та «процес банкрутства», дослідженні сутності та формулюванні визначень даних понять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повністю погоджуючись зі Скутельником П. Ф. [2] зазначимо, що сьогодні процедура банкрутства безумовно становить наскрізну категорією для права, фінансів і економіки.

Поняття процедур банкрутства вперше з'являється в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ (далі – Закон № 2343-ХІІ) 1 січня 2000 року, коли набрала чинності нова редакція від 30 червня 1999 року. Однак і в раніше діючих, і в нових редакціях законодавства про банкрутство, визначення даного терміну не надається. Зазначається лише, що процедури банкрутства поділяються на судові та позасудові (досудові).

Статтею 5 Закону № 2343-ХІІ [1] під назвою «Заходи щодо запобігання банкрутству боржника та позасудові процедури» передбачена можливість здійснення заходів, направлених на запобігання банкрутству боржника, а саме процедури досудової санації, яка вводиться до порушення справи про банкрутство, але не визначається, що саме розуміється під поняттям «досудова процедура банкрутства».

Стаття 7 «Судові процедури, які застосовуються щодо боржника» містить лише перелік судових процедур банкрутств, який включає процедури розпорядження майном боржника, укладення мирової угоди, санації боржника та ліквідація банкрута, однак не надає визначення поняття «судові процедури банкрутства».

Законом № 2343-ХІІ тлумачиться сутність майже всіх процедур банкрутства, крім ліквідації. Проаналізувавши дані визначення (табл. 1), можемо на даному етапі умовно охарактеризувати процедури банкрутства як систему заходів, що здійснюються як до, так і під час провадження у справі про банкрутство з відповідною метою: відновлення платоспроможності або ж ліквідація боржника. Такої думки дотримується і Кареліна С. А. [3, с. 33], яка розуміє під даним поняттям передбачену законодавством сукупність заходів щодо боржника, спрямованих на відновлення його платоспроможності або ліквідацію. Лише процедура укладення мирової угоди трактується законодавством як домовленість між боржником і кредиторами.

Досліджуючи сутність судових процедур банкрутства, Поляков Б. М. [4] тлумачить їх не як *систему заходів*, що відповідає термінам наведеним у законодавстві про банкрутство, а саме як *порядок застосування до боржника спеціальних традиційних заходів неспроможності з метою створення необхідних умов для відновлення платоспроможності або ліквідації*.

Спираючись на вище наведене, цілком логічно припустити, що вживання поняття «процедура банкрутства» має визначати систему судових чи досудових заходів, або ж порядок застосування таких заходів до підприємства-боржника з метою відновлення його платоспроможності або ліквідації. Але це не завжди так.

Досить часто процедура банкрутства трактується як більш широкий спектр заходів, що здійснюються по відношенню до боржника, а не лише як судові та досудові процедури, визначені Законом № 2343-ХІІ. Так у визначенні Юлової К. С. процедура банкрутства – це передбачений законодавством про банкрутство комплекс послідовних заходів, що встановлює особливий правовий статус боржника і особливий правовий режим його майна, що вводиться арбітражним судом з певною метою на певний строк. Петров Д. А. трактує процедуру банкрутства як сукупність передбачених законодавством про неспроможність юридичних і фактичних дій, спрямованих на досягнення конкретного визначеного законом результату з кінцевою метою задоволення вимог кредиторів [3, с. 33].

Таблиця 1 – Визначення сутності процедур банкрутства в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом»*

№ п/п	Процедура банкрутства	Визначення
1	Досудова санація	<i>система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство.</i>
2	Санація	<i>система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника.</i>
3	Розпорядженням майном	<i>система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища, а також визначення наступної оптимальної процедури (санації, мирової угоди чи ліквідації) для задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів.</i>
4	Мирова угода	<i>домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється шляхом укладення угоди між сторонами</i>

* узагальнено автором за джерелом [1]

Також під процедурою банкрутства може матися на увазі власне провадження у справі про банкрутство. Саме так ст. 119 Закону № 2343-ХІІ [1] визначається й іноземна процедура банкрутства, під якою розуміється провадження у справі про банкрутство, що здійснюється в іноземній державі згідно з її законодавством. Крім того, іноді поняття «процедура банкрутства» використовується для характеристики етапу життєдіяльності підприємства, пов'язаного з втратою ним фінансової спроможності.

Вживання поняття «процедура банкрутства» в таких досить різних значеннях, на нашу думку, є некоректним, оскільки ми стикаємось в такому разі з тавтологією, яка призводить до деякої плутанини в трактуванні сутності даної категорії. Тому, щоб точно визначити що саме повинно матися на увазі при вживанні терміну «процедура банкрутства» в першу чергу здійснимо аналіз власне поняття «процедура» та визначимо його загальнолексичне значення.

Погоджуючись з Басовим А. В. [5], підкреслимо, що поняття «процедура» за своїм змістом досить багатогранне і вживається в різних контекстах та значеннях. Даний термін набув значного поширення в юридичній науці, в сферах економіки, політології, техніки тощо. Слово «процедура» має подвійне етимологічне походження (від латинського *procedere* чи французького *procédure*) та перекладається як «просуватися».

Здійснивши аналіз визначень, наведених у табл. 2, було виявлено, що поняття процедура має наступні тлумачення: в першому випадку процедура визначається як порядок, послідовність, наступність, спосіб дій; в другому випадку – як складова процесу, операції.

При цьому процедура має бути:

- офіційно встановлена;
- певним чином організована;
- здійснена при виконанні якої-небудь діяльності;
- спрямована на досягнення відповідного результату.

Звернувшись до Практичного словника синонімів української мови [6, с. 230, 263, 316, 317, 342], визначено, що в першому випадку тлумачення поняття «процедури» можна визначити лише словом «порядок», оскільки слова «послідовність, наступність, спосіб» можуть розглядатись як його синоніми.

В другому випадку, вважаємо за потрібне вживання поняття «процес», пояснюючи це тим, що поняття «операція» близьке за значенням до поняття «процедура» й визначається як дії, об'єднані єдиною метою, завданням [7, с. 300] та може бути синонімом до слова «процедура» [6, с. 263]. В той же час «процес» може бути визначений як сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату [7, с. 385], тобто дії, порядок яких визначений певною процедурою можуть бути частиною сукупності дій, передбачених процесом.

Таблиця 2 – Визначення сутності поняття «процедура»*

Джерело	Визначення
Енциклопедія інновацій [8, с. 455]	(від лат. <i>procedo</i> – просуваюсь) – 1. Офіційно встановлений або визначений порядок для здійснення певних справ. 2. Складова операції, послідовність дій.
Економічна енциклопедія [9, с. 140] Економічний енциклопедичний словник [10, с. 203]	1) складова процесу, операції; 2) офіційно встановлений порядок та спосіб дій у процесі виконання певних видів діяльності.
Юридична енциклопедія [11, с. 185]	(франц. <i>procédure</i> , від лат. <i>procedere</i> – просуватися) – порядок, наступність, послідовність у вчиненні відповід. дій для досягнення певного результату.
Новый экономический словарь [12, с. 690] Экономический словарь [13, с. 732]	(от лат. <i>procedere</i> – продвигаться) – официально установленный порядок действий при обсуждении, ведении какого-либо дела.
Современный экономический словарь [14, с. 263] Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь [15, с. 236]	(от лат. <i>procedo</i> – продвигаюсь) – 1) составная часть операции, процесса; 2) официально установленный, предусмотренный правилами способ и порядок действий при осуществлении, ведении дел.
Тлумачний словник української мови [7, с. 385]	офіційно встановлена послідовність дій для здійснення або виконання чогось.
Толковый словарь живого великорусского языка [16, с. 546]	лат. шествие, ход; всякое длительное, последовательное дело, порядок, обряд.

* узагальнено автором за джерелами, зазначеними в таблиці 2

Якщо звернутися до визначення поняття «юридична процедура», яке надає Бачинін В. А. [17, с. 286, 287], знаходимо підтвердження того, що процедура є складовою процесу. Автор зазначає, що юридична процедура – складова юридичного процесу, яка визначає порядок здійснення якоїсь процесуальної дії.

На підставі вище наведеного, можемо сформулювати наступні визначення поняття процедура:

1) процедура – це офіційно встановлений, певним чином організований порядок дій, що здійснюється при виконанні якої-небудь діяльності та спрямований на досягнення відповідного результату;

2) процедура – це складова частина процесу.

В такому разі виникає необхідність більш глибокого дослідження й сутності поняття «процес». Етимологічно слово походить від латинського *processus*, що в перекладі означає «просування».

Проаналізувавши визначення «процесу», наведені у табл. 3, узагальнимо та виділимо наступні тлумачення даного поняття:

1) сукупність послідовних дій, направлених на досягнення певного результату;

2) закономірна, послідовна зміна якого-небудь явища, етапів (стадій, ступенів) його розвитку, станів та форм;

3) порядок розгляду справ у суді (слідчих чи адміністративних органах) або власне судова справа.

Відразу зробимо зауваження, що у визначеннях процедур, встановлених законодавством фігурує поняття «захід», тоді як довідково-енциклопедична література ключовими як у визначенні процедур, так і у визначенні процесу визначає поняття «дії». За словником синонімів [6, с. 133] слово «захід» є синонімом до слова «дії». Тому, враховуючи законодавчу закріпленість поняття «захід», вважаємо доцільним використання саме такого тлумачення досліджуваних понять.

При визначенні сутності поняття «процедура банкрутства» будемо спиратися на визначене поняття «процедура» та поняття «банкрутство», що є законодавчо закріпленим, тому досліджувати його сутність вважаємо недоцільним.

Термін «банкрутство» відповідно до Закону № 2343-ХІІ [1] трактується як визнація господарським судом неспроможності боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Таблиця 3 – Визначення сутності поняття «процес»*

Джерело	Визначення
Большая экономическая энциклопедия [18, с. 519, 520]	(от лат. <i>processus</i> – «продвижение») – этот термин, обычно используется в таких значениях, как: 1) процесс некоего явления, системность состояний, стадий развития и т. д.; 2) совокупность последовательных действий, направленных на достижение какого-либо результата; 3) судебное дело.
Енциклопедія інновацій [8, с. 436]	(від латин. <i>processus</i> – проходження, просування) – 1. Послідовність подій, яка визначається об'єктом або явищем та використовується в заданих умовах. 2. Закономірна, послідовна зміна явищ, станів у розвитку чого-небудь, її перехід в ін. явище (розвиток). 3. Сукупність послідовних дій для досягнення якогось результату. 4. Сукупність усіх або деяких внутрішніх взаємодій елементів системи та (чи) взаємодій системи з навколишнім середовищем. 5. Порядок розгляду справ у суді, судочинства, судова справа.
Економічна енциклопедія [9, с. 141] Економічний енциклопедичний словник [10, с. 203]	розвиток певного явища, послідовна зміна стадій, етапів, ступенів, якісно нових форм та ін.
Новый экономический словарь [12, с. 692]	(от лат. <i>processus</i> – продвижение) – 1. ход какого-либо явления, последовательная смена состояний, стадий развития и т. д.; 2. совокупность последовательных действий для достижения какого-либо результата; 3. судебное дело.
Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь [15, с. 236, 237]	(от лат. <i>processus</i> – движение) – 1) последовательная смена явлений, состояний, изменений в развитии ч.-л.; 2) совокупность последовательных действий, направленных на достижение опр. результатов; 3) судебное дело; порядок осуществления деятельности следственных, административных и судебных органов.
Большой юридический словарь [19, с. 503]	(от лат. <i>processus</i> – продвижение) – порядок рассмотрения дел в суде или административных органах, судопроизводство; судебное дело.
Великий тлумачний словник сучасної української мови [20, с. 997]	1. Послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком; хід розвитку чого-небудь. // Сукупність послідовних дій, засобів спрямованих на досягнення певного наслідку. 2. Активний розвиток хвороби. 3. Розгляд судової справи; сама судова справа. // Визначений законом порядок діяльності слідчих і судових органів при розгляді судових справ певного роду.

* узагальнено автором за джерелами, зазначеними в таблиці 3

Тому, виходячи з вище наведеного, *процедуру банкрутства* пропонуємо визначити як законодавчо закріплений порядок застосування спеціальних заходів до боржника, неспроможність якого відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди визнана господарським судом, з метою погашення грошових вимог кредиторів.

Оскільки процедури розпорядження майном та санації (досудової та судової) вводяться до моменту визнання боржника банкрутом, то процедурою банкрутства за своїм змістом є лише процедура ліквідації. Що стосується процедури укладання мирової угоди, то її здійснення можливе як до, так і після визнання господарським судом боржника як такого, що неспроможний відновити свою платоспроможність. Отже, мирова угода також відповідає визначенню процедури банкрутства.

Якщо ж процедури розпорядження майном та санації не є процедурами банкрутства, то до якої ж категорії процедур їх варто віднести? Для відповіді на це питання, повернемося до аналізу понять наведених у Законі № 2343-ХІІ [1], а саме поняття «неплатоспроможність».

Неплатоспроможністю визначається неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності. Виходячи з даного визначення та визначення поняття «банкрутство», а також повністю підтримуючи позицію Козиревої В. П. [21], зазначимо, що неплатоспроможність є

обов'язковою передумовою банкрутства, а банкрутство є одним із можливих наслідків неплатоспроможності, а саме негативним наслідком, оскільки позитивним наслідком буде відновлення платоспроможності підприємства та продовження ним господарської діяльності. Тому процедури, які засовуються до визнання неплатоспроможного підприємства банкрутом (розпорядження майном, досудова та судова санація) пропонуємо визначити як процедури відновлення платоспроможності. До даної категорії вважаємо доцільним віднести і процедуру мирової угоди, укладення якої може відбуватися до визнання боржника банкрутом.

Враховуючи визначення понять «процедура» та «неплатоспроможність» під *процедурою відновлення платоспроможності* пропонуємо розуміти законодавчо закріпленій порядок застосування спеціальних заходів до боржника, неспроможного виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами, з метою відновлення його платоспроможності.

Виходячи з вище наведеного пропонуємо змінити і визначення кожної конкретної процедури, що наведені у законодавстві, в частині заміни словосполучення «система заходів», на словосполучення «законодавчо закріпленій порядок застосування спеціальних заходів», оскільки системою, або як було визначено вище сукупністю послідовних заходів, направлених на досягнення певного результату, є процес, складовими якого є відповідні процедури.

Досить часто помилково визначається, що підприємство, яке переживає кризовий період своєї діяльності, пов'язаний з втратою платоспроможності та загрозою банкрутства, перебуває в процесі банкрутства.

Знову повертаючись до визначень законодавчо закріплених категорій «банкрутство» та «неплатоспроможність», зазначимо, що власне явище банкрутства виникає лише після визнання господарським судом боржника банкрутом, тому процес, в якому перебуває підприємство до цього моменту недоцільно визначати як процес банкрутства. Як було визначено вище, банкрутству передують виникнення неплатоспроможності, і настає банкрутство лише у випадку невдачі у відновленні платоспроможності боржника. Тому процес, який передуює процесу банкрутства й має визначатись як процес відновлення платоспроможності.

Щоб більш точно визначити межі процесів відновлення платоспроможності та банкрутства відобразимо їх у структурі періоду діяльності підприємства, який умовно визначимо як кризовий період діяльності, пов'язаний з втратою платоспроможності та загрозою банкрутства (рис. 1).

Як бачимо з рис. 1, процес відновлення платоспроможності починається з виявлення ознак фінансової неспроможності підприємства і завершується відновленням платоспроможності боржника або ж визнанням його банкрутом, що в свою чергу є початком процесу банкрутства, результатом якого є ліквідація або відновлення платоспроможності та продовження діяльності підприємства.

Процес відновлення платоспроможності проходить як на досудовому, так і на судовому етапі кризового періоду діяльності підприємства, пов'язаного з втратою платоспроможності та загрозою банкрутства. Тому здійснювані в цьому процесі процедури відновлення платоспроможності можна розмежувати на судову процедуру банкрутства, якою є досудова санація боржника, та судові процедури – розпорядження майном, санація та мирова угода.

Судовими процедурами також є процедури банкрутства (ліквідація та мирова угода), оскільки вводяться лише в процесі банкрутства на судовому етапі.

Виходячи з вище наведеного та спираючись на попередньо визначену сутність поняття «процес», а також законодавчо закріплені поняття «банкрутство» та «неплатоспроможність» під *процесом відновлення платоспроможності* пропонуємо розуміти сукупність послідовних заходів, що включають законодавчо визначені судові й досудові процедури, та направлені на відновлення платоспроможності боржника, неспроможного виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами, з метою відновлення його платоспроможності.

В свою чергу *процес банкрутства* пропонуємо визначити як сукупність послідовних заходів, що включають законодавчо визначені судові процедури, та направлені на погашення грошових вимог кредиторів боржника, неспроможність якого відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди визнана господарським судом, з метою погашення грошових вимог кредиторів.

Оскільки одним із тлумачень поняття «процес» є визначення його як послідовної зміни якогось явища, етапів його розвитку, станів та форм, цілком можливо поняттями «процес відновлення платоспроможності» та «процес банкрутства» охарактеризувати відповідну стадію кризового періоду діяльності підприємства (див. рис. 1).

Крім того категорії «процес відновлення платоспроможності» та «процес банкрутства», враховуючи третє визначення поняття «процес», що наведене вище, цілком можуть використовуватись для визначення судового провадження у справі про банкрутство.

Хоча відразу ж зробимо зауваження, що виходячи з тлумачення поняття «банкрутства», наведеного у Законі № 2343-ХІІ [1], визначення сувої справи як «справи про банкрутство» знову ж таки є не зовсім коректним, оскільки судова справа може стати справою про банкрутство лише після визнання боржника банкрутом, тобто з початком процесу банкрутства. Судове провадження до цього моменту можна охарактеризувати як «справу про відновлення платоспроможності». Але дана проблема вже є темою для майбутніх досліджень, що безумовно мають здійснюватись та

впливати на більш точне визначення понять на законодавчому рівні, оскільки подібне змішування та використання взаємозамінних термінів у законодавстві про банкрутство є досить некоректним з погляду теорії та перешкоджає ефективній реалізації законодавчих положень на практиці.

Рисунок 1 – Структура кризового періоду діяльності підприємства, пов'язаного з втратою платоспроможності та загрозою банкрутства [авторська розробка]

Висновки. В результаті проведеного лексико-семантичного аналізу категоріального апарату явища банкрутства:

1) досліджено сутність та сформульовано визначення поняття «процедура банкрутства». З врахуванням визначень понять «процедура» та «банкрутство» під процедурою банкрутства запропоновано розуміти законодавчо закріплений порядок застосування спеціальних заходів до боржника, неспроможність якого відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди визнана господарським судом, з метою погашення грошових вимог кредиторів.

2) встановлено, що процедурами банкрутства за своїм змістом є лише процедура ліквідації та процедура укладання мирової угоди, оскільки вона може здійснюватися як до, так і після визнання боржника банкрутом. Процедури розпорядження майном, санації (судової та досудової), а також мирової угоди, у випадку її укладення до визнання боржника банкрутом, пропонуємо охарактеризувати як процедури відновлення платоспроможності. В свою чергу процедуру відновлення платоспроможності визначено як законодавчо закріплений порядок застосування спеціальних заходів до боржника, неспроможного виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами, з метою відновлення його платоспроможності.

3) визначено, що процедура є складовою певного процесу, в результаті чого досліджено сутність та визначено зміст понять «процес банкрутства» та «процес відновлення платоспроможності». Під процесом відновлення платоспроможності пропонуємо розуміти сукупність послідовних заходів, що включають законодавчо визначені судові й досудові процедури, та направлені на відновлення платоспроможності боржника, неспроможного виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами, з метою відновлення його платоспроможності; під процесом банкрутства – сукупність послідовних заходів, що включають законодавчо визначені судові процедури, та направлені на погашення грошових

вимог кредиторів боржника, неспроможність якого відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди визнана господарським судом, з метою погашення грошових вимог кредиторів.

Таким чином, проведене дослідження свідчить про те, що досить часто ми стикаємось з не зовсім коректним визначення термінів у законодавстві, що призводить до деякої плутанини, повторюваності та взаємозамінювання понять. В результаті невірне тлумачення теорії має негативний вплив при практичному застосуванні законодавчих положень. Тому дослідження категоріального апарату явища банкрутства є досить актуальною проблемою, яка потребує подальшого аналізу, результати якого можуть стати підґрунтям для уточнення чи коригування законодавчо закріплених понять.

Література

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ (редакція від 14.05.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Скutelник П. Ф. Фінансово-правові аспекти процедури банкрутства в Україні: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / П. Ф. Скutelник; [наук. керівник О. П. Орлюк]; Державний науково-дослідний ін-т М-ва внутрішніх справ України. – К., 2012. – 21 с.
3. Юлова Е. С. Конкурсное право: Правовое регулирование несостоятельности (банкротства): учебное пособие, 2-е изд., переработанное и доп. / Е. С. Юлова. – М.: МГИУ, 2008 – 263 с.
4. Поляков Б. М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарське процесуальне право» / Б. М. Поляков. – Донецьк, 2003. – 39 с.
5. Басов А. В. До питання про визначення поняття «юридична процедура» / А. В. Басов // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. – 2011. – № 2. – С. 17-22.
6. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський – 2-е вид. доп. і опр. – К.: Українська книга, 2000. – 480 с.
7. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Харків: «Фоліо», 2002. – 543 с.
8. Енциклопедія інновацій / Київський нац. торг.-екон. ун-т ; за ред. Романа Дяківа. – К.: Міжнар. екон. фундація, 2012.
9. Економічна енциклопедія: у 3 т. / ред. рада: Б. Д. Гаврилишин [та ін.]. – К.: Академія; Тернопіль: Акад. народного госп-ва, 2000 – Т. 3: П (поручництво) – Я (японський центр продуктивності) / відп. ред. С. В. Мочерний. – 2002. – 952 с.
10. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / ред. С. В. Мочерний. – Львів: Світ. – Т. 2: О-Я. – 2006. – 568 с.
11. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Ред. Ю. С. Шемшученко. – К.: Укр. енцикл., 1998 – Т. 5: П С. – 2003. – 733 с.
12. Новый экономический словарь: 10000 терминов / [авт.-сост.: А. Н. Азрилиян, О. М. Азрилиян, Е. В. Калашникова и др.]; под ред. А. Н. Азрилияна. – Изд. 3-е. – М.: Ин-т новой экономики, 2010. – 1088 с.
13. Экономический словарь: 14500 терминов / [авт.-сост.: А. Н. Азрилиян, О. М. Азрилиян, Е. В. Калашникова и др.]; под ред. А. Н. Азрилияна. – Изд. 2-е. – М.: Ин-т новой экономики, 2011. – 1152 с.
14. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 494 с.
15. Мельник Л. Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь / Л. Г. Мельник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 384 с.
16. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – Санкт-Петербург; Москва: Изд. книгопродавца-типографа М. О. Вольфа, 1882. – Т. 3: П. – 576 с.
17. Бачинін В. А. Філософія права: підручник / В. А. Бачинін, В. С. Журавський, М. І. Панов. – К.: Ін юре, 2003. – 468 с.
18. Большая экономическая энциклопедия: более 7000 экономических терминов и понятий / [Т. П. Варламова, Н. А. Васильева, Л. М. Неганова и др.]. – М.: ЭКСМО, 2008. – 816 с.
19. Большой юридический словарь / ред. А. Я. Сухарев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 704 с.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови: Бл. 170000 слів / ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.
21. Козирева В. П. Ліквідаційна процедура у справах про неспроможність: окремі питання категоріального апарату та підстави застосування / В. П. Козирева, І. М. Вертузаєва // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право. – 2010. – № 1. – С. 64-68.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2015р.

Рекомендовано до друку д.е.н., проф.,
завідувачем кафедри аудиту «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана» Петрик О.А.